

DRAMATURGI IRLANDEZI DE FRUNTE

CORESPONDENȚĂ SPECIALĂ DE LA DUBLIN DE DAVID GRANT

Reputația istorică a teatrului irlandez se întemeiază în foarte mare măsură pe o serie de dramaturgi dintre care majoritatea, deși născuți și educați în Irlanda, și-au creat cea mai mare parte a operei în Anglia. Sheridan, Congreve, Goldsmith, Oscar Wilde, George Bernard Shaw — foarte mulți irlandezi sînt la curent cu aceste nume. Ei văd tablouri și statui ale acestora răspindite în întregul Dublin, pe străzi, în hoteluri și în birturi. De curînd, Samuel Beckett și-a adăugat numele pe lista distinșilor emigranți literari irlandezi care și-au sfîrșit viața departe de Irlanda — în cazul lui, desigur, la Paris.

Dar această lungă tradiție întunecă uneori poziția importantă în teatrul irlandez a scriitorilor contemporani. Unii, precum Brian Friel și Brendan Behan, au obținut faima internațională în timpul vieții, dar cei mai mulți sînt cunoscuți numai în Irlanda. Într-un fel, acest lucru poate fi privit ca o reflecție a faptului că ei s-au bucurat de preferință pe teme specific irlandeze. Marea tradiție a comediei de moravuri ce i-a caracterizat pe atît de mulți dintre iluștrii lor predecesori a cedat locul, în acest secol, unei analize interesate nu atît de felul în care se comportă oamenii, cît de ceea ce viața lor înseamnă de fapt. Temele au devenit mult mai reale.

În secolele al 18-lea și al 19-lea, în Irlanda, ca și în Anglia, teatrul era aproape în întregime privilegiul celor bogați. Acest auditoriu nu era interesat de comentariul social. Ei căutau în special să se distreze. Asta nu înseamnă că scriitorii nu puteau comenta critic lumea în care trăiau, dar acest comentariu trebuia ori să fie împodobit cu un stil atît de ales încît să li se ierte îndrăzneala, ori să fie scris într-un soi de cod care să ascundă veritabilele intenții ale autorului. Shaw e o excepție vădită de la această regulă generală. Dar, în cazul său, comentariul social era atît de evident încît devenea tolerabil. Fără îndoială, mulți dintre spectatorii lui se simțeau mai buni doar pentru că îl suportau!

Astăzi, teatrul irlandez pune în discuție, aproape invariabil, chestiuni care-i preocupă pe foarte mulți oameni de aici în viața de fiecare zi. Părerile mele este că asta nu le face irelevante pentru spectatorii ne-irlandezi. Dimpotrivă. Deși problemele specifice pot părea strict circumscrise unui anume spațiu, calitatea esențială a unei piese bune constă, după părerea mea, în a reflecta asupra condiției umane astfel încît să vorbească tuturor ființelor omenești. Cei aparținînd altor culturi sînt perfect apți să aprecieze realizarea stilistică a unui bun spectacol cu **Ce înseamnă să fii Onest** de Oscar Wilde sau cu **Rivalii** lui Sheridan, la fel cum noi, în Irlanda, am apreciat de curînd turneele Operei din Beijing ori ale unei trupe de commedia dell'arte din Italia. Dar eu cred că un public străin ar găsi mult mai multe subiecte de meditație într-o bună traducere a piesei lui Hugh Leonard, **Tati**, despre maturizarea unui om, sau a piesei lui Brian Friel **Philadelphia, ești a mea**, despre un om care vrea să emigreze. O dată cu manifestarea independenței Irlandei, în primii ani ai acestui secol, scriitorii irlandezi au început să reflecteze tot mai mult la propria lor situație, mai degrabă decît la aceea a vecinilor lor englezi. Și o serie de nume distinse precum Brendan Behan, Sean O'Casey, W.B. Yeats și J.M. Synge depune mărturie în acest sens.

Emigrația și, corelată cu ea, lipsa de posibilități pentru tineri în Irlanda constituie una dintre temele sfărșuitoare în teatrul sud-irlandez recent. În Irlanda de Nord (acea parte a Irlandei care rămîne parte a Regatului Unit și e guvernată de la Londra), temele sînt legate, în mod firesc, mai mult

de tulburările civile de acolo. Totuși, interesant e faptul că acum, cînd „tulburările“ din Irlanda de Nord numără peste douăzeci de ani, reacția scriitorilor din această provincie a început să devină mai matură. Piesele lor tratează mai puțin despre faptele istorice și mai mult despre efectul acestora asupra oamenilor. În acest sens, tipurile de teatru din cele două părți ale Irlandei au devenit mai asemănătoare. Nu-i mai puțin adevărat însă că, pentru o panoramă a teatrului irlandez modern, e bine ca situația din Nord și cea din Sud să fie privite separat.

Cei mai consacrați dramaturgi în viață din Irlanda de Sud sînt Hugh Leonard, Thomas Kilroy și Tom Murphy. Acestei liste trebuie să-i fie adăugat Brian Friel care, deși e sufletul lui Field Day Theatre Company cu sediul la Derry, în Irlanda de Nord, se consideră aliniat politic cu Sudul. Cea mai recentă piesă a lui va avea în scurt timp premiera la Abbey, Teatrul Național al Irlandei, și aștept cu nerăbdare ocazia de a o comenta într-un viitor număr. Nu e ușor să faci generalizări în legătura cu opera acestor scriitori, dar toți au abordat teme axate pe probleme din viața oamenilor unei țări mici ca Irlanda, izolați cum sîntem la periferia Europei. Apropierea noastră de Statele Unite explică de ce America e o altă temă recurentă — mă gîndesc la piesa lui Tom Murphy **Conversație despre o întoarcere acasă**, despre un emigrant irlandez ce revine din SUA, și, desigur, la piesa lui Brian Friel **Philadelphia, ești a mea**.

În Nord, este poate de înțeles preocuparea pentru situația politică. Totuși, important este felul în care scriitorii nord-irlandezi s-au maturizat în ceea ce privește abordarea subiectului. Primele piese din anii '70 sînt de tip aproape documentar. Spre mijlocul anilor '70, scriitorii se întorc spre comedie într-o tentativă de a se distanța de situație și de a acorda o amploare sporită comentariului în comparație cu reportajul nud. „Piese despre tulburări“ au atins nivelul cel mai sofisticat la începutul anilor '80, cînd timpul le-a îngăduit, în fine, scriitorilor o perspectivă suficientă pentru a putea să comenteze situația în mod obiectiv. Apoi, interesul pentru „tulburări“ ca temă a părut să se stingă. De atunci, scriitorii nord-irlandezi au izbutit să scrie despre o gamă mult mai amplă de subiecte umane și sociale, precum Marie Jones cu **Roata hamsterilor**, piesă despre situația unei femei care trebuie să o scoată la capăt cu un soț infirm. Au apărut, de asemenea, tratări mai sofisticate ale unor teme politice, precum în **Privește-i pe fiii Ulster-ului mărșăluind spre Somme** de Frank McGuinness, o piesă mare ce ia în discuție atitudinea protestanților nord-irlandezi față de primul război mondial.

În ansamblu, cred că dramaturgia irlandeză recentă prezintă mult interes pentru cititorii și oamenii de teatru ne-irlandezi. Popoarele din Europa au multe în comun și asta ne permite să ne împărțim reciproc cultura. Și apoi, diferențele dintre noi sînt cele care ne trezesc interesul de a afla mai multe unii despre ceilalți.

Aprilie 1990

(în românește de Alice Georgescu)

David Grant este critic teatral, editor al revistei THEATRE IRELAND și Director de programe al Festivalului internațional de teatru de la Dublin.